

Mer faktisk enn avtalt samvær

Foreldre som ikke bor sammen, har gjerne avtale om hvor ofte barna skal få treffe faren. De fleste samværsfedrene er sammen med barna omtrent så mye som avtalen forutsetter eller mer. Både mødrenes og fedrenes svar tyder på det. Men noen fedre har også mindre samvær med barna enn avtalt, færre ifølge samværsfedrenes egne svar enn ifølge mødrenes. Når barna bor fast hos far, er de i mange tilfelle omtrent like mye sammen med begge foreldrene.

Bakgrunn: Nye bidragsregler

1. november i fjor (2003) ble reglene for beregning av barnebidrag endret. Tidligere hadde man bare lagt vekt på de bidragspliktiges inntekt ved beregning av bidraget. Nå skal man også legge vekt på inntekten til den av foreldrene som barna bor hos. Dessuten skal det tas hensyn til de utgiftene som de bidragspliktige har når barna besøker dem. Jo mer samvær, desto mindre vil altså bidraget bli (Barne- og familiedepartementet 2001).

Endringene i regelverket kan føre til endringer i barnebidragets størrelse, og dermed for den enkelte bidragspliktiges og bidragsmottakers økonomiske situasjon. Men siden størrelsen på bidraget avhenger av omfanget av samvær, kan endringene også få konsekvenser for samværsforeldrenes samvær med barna. De enslige foreldrene, det vil si de foreldrene som barna bor hos, vil kunne ha interesse av å redusere samværet, eller oppgi lite samvær, for å unngå at bidraget blir avkortet. Den bidragspliktige vil på sin side kunne ha interesse av å øke samværet eller oppgi mye samvær, for å få redusert bidraget. Mange bidragspliktige klager over at de nye bidragsreglene velter bevisbyrden om omfanget av samværet over på dem og at de ikke blir trodd når de opplyser trygdekontoret om hvor mye samvær de har med barna. Det er, hevdes det, bidragsmottakernes opplysninger som legges til grunn når trygdekontoret fastsetter bidraget (Aftenposten 18.11.2003).

Det er ikke noe nytt i at fedre og mødre er uenige om hvor mye barna faktisk er sammen med den av foreldrene som de ikke bor sammen med til daglig. I en undersøkelse fra midten av 1990-tallet (Jensen og Clausen 1997) oppga omtrent hver fjerde samværsfar at han ikke hadde vært sammen med barnet siste måned, mens hver tredje enslige mor hevdet at faren ikke hadde vært sammen med barnet den samme måneden. Utvalget i denne undersøkelsen besto av to uavhengige underutvalg av samværsforeldre og enslige foreldre. Det var derfor ikke mulig å avgjøre i hvilken grad den ulike svarfordelingen mellom samværsfedre og enslige mødre skyldes et skjevt frafall, først og fremst blant samværsfedrene, og i hvilken grad det skyldes at samværsfedrene og de enslige mødrene *til de samme barna* oppfatter situasjonen forskjellig og derfor gir ulike svar.

I en senere undersøkelse (Skevik og Hyggen 2002) gir 62 prosent av samværsfedrene uttrykk for at de ønsker seg mer samvær enn de faktisk har, 70 prosent tror barnet ville ha ønsket å være mer sammen med dem og nesten halvparten (47 prosent) tror det ville ha vært best for barnet med delt

Jan Lyngstad

En del uttrykk som er nyttet i denne artikkelen, som for eksempel "samværsforeldre" og "enslige foreldre", "samværsfedre" og "enslige mødre", "samværs mødre" og "enslige fedre", er nærmere forklart i den store tekstboksen i Aina Sætres artikkel i dette nummeret av Samfunnsspeilet. Der er også undersøkelsen som analysene i denne artikkelen bygger på, Samvær og bidrag 2002, nærmere beskrevet.

Jan Lyngstad er forsker i Statistisk sentralbyrå, Seksjon for demografi og levekårsvforskning (jan.lyngstad@ssb.no).

omsorg. Mange enslige mødre hevder på sin side at samværsfedrene ikke oppfyller sine samværsforpliktelser, det vil si at faktisk samvær er mindre enn avtalt samvær.

Er det like mye faktisk som avtalt samvær?

I denne artikkelen skal vi, ved hjelp av opplysninger innhentet gjennom undersøkelsen Samvær og bidrag 2002 (se tekstboks i Aina Sætres artikkel i dette nummeret av Samfunnsspeilet), beskrive omfanget av avtalt og faktisk samvær mellom samværsforeldrene og deres barn omtrent *ett år før* de nye reglene for beregning av barnebidrag trådte i kraft. Vi skal undersøke hvordan samværsforeldrene selv oppfatter dette, og hvordan den andre forelderen, den enslige forelderen, ser det. Formålet er å undersøke i hvilken grad det er samsvar mellom avtalt og faktisk samvær. Er samværsforeldrene sammen med barna omtrent *like mye* som avtalen med barnas enslige foreldre skulle tilsi? Er de *mindre* sammen med barna enn avtalt, eller er de tvert imot *mer* sammen med dem enn foreldrene i utgangspunktet har avtalt? Vi skal også undersøke i hvilken grad det er samsvar mellom de svarene som samværsforeldrene og de enslige foreldrene gir.

Undersøkelsens utvalg er trukket slik at det er mulig å sammenlikne par av samværsforeldre og enslige foreldre. I denne artikkelen skal vi likevel ikke sammenlikne par av foreldre. Vi sammenlikner grupper av foreldre: samværsfedre og enslige mødre, samværs mødre og enslige fedre. Analysene er basert på svarene fra alle som var med i undersøkelsen, både der bare en av foreldrene har svart og der begge har svart. I det første tilfellet teller altså bare en av foreldrenes svar med, i det andre tilfellet teller begge svar med. Vi diskuterer ikke i hvilken grad ulik rapportering av omfanget av samvær mellom samværsforeldrene og deres barn skyldes ulikheter i frafall gruppene imellom, og i hvilken grad det skyldes at partene i den enkelte bidragsrelasjonen (bidragsparet) har ulike oppfatninger om de faktiske forhold. Dette vil Ragni Hege Kitterød komme inn på i sin artikkel i dette nummeret av Samfunnsspeilet.

Minst halvparten har avtale om samvær

Samværsforeldre og enslige foreldre ble spurt "Har du og barnets/barnas andre forelder en offentlig fastsatt/avtalt ordning som regulerer samværet mellom deg og barnet/barna?" (Sætre 2004a). Omtrent halvparten (49 prosent) av utvalget svarte bekreftende på dette spørsmålet. De to store gruppene, samværsfedrene og de enslige mødrene, svarte nokså likt, mens andelen som svarte bekreftende, var høyere blant enslige fedre enn blant samværs mødre (se tabell 1).

Andre undersøkelser kan imidlertid tyde på at tallene i tabell 1 undervurderer andelen med inngått samværsavtale. I en undersøkelse i 1996 oppga 80 prosent av samværsfedrene og 72 prosent av de enslige mødrene at de hadde avtale om samvær (Jensen og Clausen 1997: 24), og i en undersøkelse av samværsfedre i 2001 svarte 62 prosent av respondentene at de hadde inngått avtale med barnas mor om samværet (Skevik og Hyggen 2002: 51). I begge disse undersøkelsene ligger altså andelen med samværsavtale høyere enn den andelen vi finner for tilsvarende grupper i tabell 1.

1996-undersøkelsen ligger så vidt langt tilbake i tid at det kan ha skjedd reelle endringer i foreldrenes avtalepraksis i årene fra 1996 til 2002. Andelen samværsforeldre og enslige foreldre som ikke har vært gift, har trolig økt

Tabell 1. Andelen som svarte at de hadde avtale om samvær, etter hvilken av foreldrene som svarte. 2002. Prosent og prosentueringsgrunnlag (antall)

	Fedre	Mødre	Alle
A. Prosent			
Alle	50	48	49
Samværsforeldre	49	45	49
Enslige foreldre	58	49	50
B. Prosentueringsgrunnlag. Antall			
Alle	1 080	1 218	2 298
Samværsforeldre	941	104	1 045
Enslige foreldre	139	1 114	1 253

Kilde: Undersøkelse om Samvær og bidrag 2002, Statistisk sentralbyrå.

(se Aina Sætres artikkel i dette nummeret av Samfunnsspeilet), og siden andelen som inngår samværsavtale, er høyere blant dem som har vært gift enn blant dem som har vært samboere eller som ikke har bodd sammen, i 2002 henholdsvis 60, 46 og 27 prosent, kan økende andeler barn født utenfor ekteskap sannsynligvis ha ført til økende andeler som ikke lager faste avtaler. Det er altså grunn til å tro at forskjellen mellom tallene i 1996-undersøkelsen og tallene i tabell 1 her, i hvert fall delvis, gjenspeiler en reell endring i andelen med samværsavtale.

Forskjellen i andelen samværsfedre med samværsavtale mellom 2001- og 2002-undersøkelsene, altså i løpet av ett år, gir større grunn til bekymring. Den skyldes trolig i sin helhet ulikheter i undersøkelsesopplegget og i ulike måter å spørre på.

I 2001-undersøkelsen ble utvalget trukket blant de samværsfedrene som betaler underholdsbidrag for barna gjennom trygdeetaten, mens utvalget til 2002-undersøkelsen (og 1996-undersøkelsen) ble trukket blant *alle* samværsforeldre og enslige foreldre. De 10 prosent av samværsfedrene som ikke betaler bidraget gjennom trygdeetaten, men betaler direkte til barnets mor, faller dermed utenfor utvalget til 2001-undersøkelsen. Dette er trolig de mest ressurssterke samværsfedrene (Skevik og Hyggen 2004: 27-28).

Både i 2001-undersøkelsen og i 2002-undersøkelsen var det mange samværsfedre man ikke fikk svar fra. I 2001-undersøkelsen var de med de laveste inntektene sterkt underrepresentert blant de som svarte (Skevik og Hyggen 2004: 30-32), og i 2002-undersøkelsen de med lavest utdanning (Sætre 2004a: 25, tabell 1).¹ I begge tilfelle var det altså de antatt minst ressurssterke som falt fra. I 2002-undersøkelsen har man forsøkt å bøte på dette ved å vekte for skjevheter i frafallet (Sætre 2004a: 17-18). Det har man ikke gjort i 2001-undersøkelsen.

Det er vanskelig å avgjøre hvordan den kombinerte effekten av et stort frafall (uten frafallsvektning) blant de antatt minst ressurssterke og et trekkgrunnlag hvor de antatt mest ressurssterke faller utenfor utvalget, har påvirket andelen som svarer at de har inngått samværsavtale i 2001-undersøkelsen.

Viktigere er det nok at man i 2001-undersøkelsen eksplisitt har spurt om muntlige avtaler: "Har du og barnets mor en avtale om samvær nå?" Svaralternativene var "Ja, vi har en skriftlig avtale", "Ja, vi har en muntlig avtale" og "Nei, vi har ingen avtale" og svarfordelingen var 31 prosent med skriftlig avtale, 31 prosent med muntlig avtale og 39 prosent uten avtale (Skevik og Hyggen 2002: 51). I 2002-undersøkelsen skilte man ikke mellom skriftlig og muntlig avtale. Man ble stilt følgende spørsmål: "Har du og bar-

nets andre forelder en offentlig fastsatt/avtalt ordning som regulerer samværet mellom den andre forelder (eller: deg) og barnet/barna?" (Sætre 2004a). Det kan være en gråson mellom ingen avtale og muntlig avtale. Noen av dem som i 2001-undersøkelsen svarte at de hadde en muntlig avtale, ville i 2002-undersøkelsen kanskje ha svart at de hadde ingen avtale. Noen kan også ha misforstått spørsmålet i 2002-undersøkelsen ("offentlig fastsatt/avtalt ordning") og trodd at det kun dreide seg om offentlig inngåtte ordninger og ikke om de som var inngått privat mellom foreldrene. Det er derfor grunn til å regne tallet for andelen med samværsavtale fra 2001-undersøkelsen (62 prosent) som et maksimumsanslag, mens tallet fra 2002-undersøkelsen (49 prosent) må regnes som et minimumsanslag. Sannheten ligger trolig et sted imellom.

Mange uten avtale har likevel samvær

Selv om det skulle være slik at halvparten av de foreldrene som ikke bor sammen, ikke har noen klar avtale om hvor ofte barna skal få treffe samværsforelder, er det likevel langt flere som faktisk har samvær med barna. I 2002-undersøkelsen oppga tre av fire (76 prosent) at barnet eller barna hadde vært på besøk hos samværsforelder siste måned. Samværsfedrene rapporterte oftere samvær enn de enslige mødrene. Mens 82 prosent av

samværsfedrene oppga at de hadde vært sammen med barna siste 30 døgn, mente bare 69 prosent av de enslige mødrene at det hadde vært slik kontakt mellom samværsforelder og barna. Andelen med samvær var høyere blant dem med en samværsavtale enn blant dem uten en slik avtale, henholdsvis 90 og 62 prosent (se tabell 2). Både blant dem med samværsavtale og blant dem uten, var det en høyere andel blant samværsfedrene enn blant de enslige mødrene, som oppga at de hadde vært sammen med barna.

I de to mindre foreldregruppene, samværsfødre og de enslige fedrene, var det mindre forskjeller i oppgitt faktisk samvær mellom dem med og dem uten samværsavtale, enn det var i de to største gruppene. Blant samværsfødre var det faktisk ingen forskjell i det hele tatt. Ni av ti oppga at de hadde samvær med barna sine, både blant dem med og dem uten samværsavtale. Tallene for denne gruppen er imidlertid usikre siden det er en liten gruppe, og frafallet er større enn i de andre foreldregruppene (Sætre 2004a: 24, tabell 1; jf. tabell 1 her).

Tabell 2. Andel som rapporterte at samværsforelder hadde vært sammen med barnet minst én gang siste 30 døgn i grupper etter om de hadde samværsavtale eller ikke, etter kjønn og etter hvilke foreldre som ble spurt. 2002. Prosent og prosentueringsgrunnlag (antall)

	Samværsforeldre		Enslige foreldre		Alle
	Fedre	Mødre	Fedre	Mødre	
A. Prosent					
Alle	82	91	91	69	76
Med samværsavtale	95	92	86	86	90
Uten samværsavtale	70	91	75	53	62
B. Prosentueringsgrunnlag. Antall					
Alle	914	97	132	1 079	2 222
Med samværsavtale	489	45	76	560	1 170
Uten samværsavtale	420	52	55	512	1 039

Kilde: Undersøkelse om Samvær og bidrag 2002, Statistisk sentralbyrå.

Tabell 3. Omfanget av avtalt samvær mellom samværsforelder og barnet blant de som svarte at de hadde slik avtale, etter hvilken av foreldrene som svarte. 2002. Prosent

	Samværsforeldre		Enslige foreldre		Alle
	Fedre	Mødre	Fedre	Mødre	
Alle	100	100	100	100	100
Mindre enn vanlig samvær	10	14	20	20	16
Vanlig samvær	54	36	33	63	57
Mer enn vanlig samvær, men mindre enn halve tiden hos samværsforelder	26	11	7	9	16
Minst halve tiden hos samværsforelder	10	39	40	7	11
Uoppgitt	1	0	1	1	1
Antall	498	48	80	577	1 203

Kilde: Undersøkelse om Samvær og bidrag 2002, Statistisk sentralbyrå.

To av fem samværs mødre med avtale har avtalt delt samvær

De som svarte at de hadde inngått en samværsavtale, ble spurt om omfanget av den avtalte samværsordningen. Dette ble gjort på ulike måter. I ett av spørsmålene ble intervjupersonene spurt om de hadde avtalt "vanlig samvær", om det var avtalt mindre eller mer enn dette, eller om barnet bodde halve tiden hos hver av foreldrene.² Ved "vanlig samvær" tilbringer barnet en ettermiddag i uka, annenhver helg, fjorten dager om sommeren og jul eller påske sammen med samværsforelderen. Tabell 3 viser hvordan de ulike foreldregruppene som hadde samværsavtale, svarte på dette spørsmålet.

Tabell 4. Omfanget av avtalt samvær mellom samværsforelderen og barnet blant de som svarte at de hadde slik avtale, etter hvilken av foreldrene som svarte. 2002. Prosent

Dager per måned	Samværsforeldre		Enslige foreldre		Alle
	Fedre	Mødre	Fedre	Mødre	
Alle	100	100	100	100	100
Under 4 dager	5	6	12	6	7
4 - 7 dager	21	13	23	28	24
8 - 12 dager	53	34	21	57	52
13 dager eller mer	21	47	43	9	17
Antall	451	44	75	552	1 122

Kilde: Undersøkelse om Samvær og bidrag 2002, Statistisk sentralbyrå.

Andelen som svarte at de hadde avtalt delt samvær, det vil si at samværsforelderen og den enslige forelderen har barna like mye, er langt høyere blant enslige fedre og samværs mødre (henholdsvis 40 og 39 prosent) enn blant enslige mødre og samværsfedre (henholdsvis 7 og 10 prosent). Dersom vi legger de enslige mødrenes svar til grunn, hadde fire av fem samværsfedre med avtale, avtalt "vanlig samvær" eller mer. Etter fedrenes oppfatning var det enda flere, ni av ti, som hadde minst "vanlig samvær". Ellers ser vi at enslige mødre i mindre grad enn samværsfedre svarte at de hadde avtalt mer enn vanlig samvær, henholdsvis 16 og 36 prosent. Forskjellen mellom enslige fedre og samværs mødre er langt mindre.

Minst to av tre med avtale har avtalt åtte dagers samvær eller mer per måned

Tabell 4 viser hvor mange dager de ulike foreldregruppene mente samværsforeldrene, ifølge samværsavtalen, skulle være sammen med barna i løpet av en måned. Her er dessverre ikke tallene for de to gruppene helt sammenliknbare. De enslige foreldrene, det vil si foreldrene som barna bor fast hos, ble spurt "Omtrent hvor mange dager og hvor mange netter skal den andre forelderen etter denne avtalen tilbringe sammen med barnet/barna i løpet av *en vanlig måned*? Vi tenker her på en måned uten ferier eller lengre besøksperioder i forbindelse med jul, påske eller liknende." Samværsforeldrene ble derimot ved en feil spurt "Omtrent hvor mange dager og hvor mange netter skal du etter denne avtalen tilbringe sammen med barnet/barna i løpet av *et år*?" For å komme fram til dager per måned har vi delt det oppgitte antallet dager per år med 12.

Det rapporterte avtalte samværet fra samværsforeldrenes side i tabell 4 hadde kanskje vært noe mindre og dermed kanskje mer likt det de enslige foreldrene rapporterte, dersom samværsforeldrene var blitt stilt nøyaktig samme spørsmål som de enslige foreldrene (dager i løpet av en vanlig måned).³ Ser vi tabell 3 og 4 i sammenheng, er det nok likevel mye som tyder på at samværsforeldrene rapporterte noe høyere avtalt samvær enn de enslige foreldrene. To av tre enslige mødre med avtale (66 prosent) oppga at de hadde avtalt at barna skal være hos samværsfaren minst åtte dager en vanlig måned. Ifølge tabell 4 oppga tre av fire samværsfedre med avtale (74 prosent) at de hadde avtalt samvær av samme omfang, men dette er trolig noe for høyt anslått (se over). Opplysningene fra mødrene tyder likevel på

Tabell 5. Omfanget av faktisk samvær mellom samværsforelderen og barnet blant dem som svarte at de hadde avtale om samvær, etter hvilken av foreldrene som svarte. 2002. Prosent

Dager per måned	Samværsforeldre		Enslige foreldre		Alle
	Fedre	Mødre	Fedre	Mødre	
Alle	100	100	100	100	100
Under 4 dager	11	13	20	24	18
4 - 7 dager	25	12	22	28	26
8 - 12 dager	43	31	18	40	39
13 dager eller mer	22	45	40	7	16
Antall	489	45	76	560	1 170

Kilde: Undersøkelse om Samvær og bidrag 2002, Statistisk sentralbyrå.

at minst to av tre enslige forsørgere og samværsfedre med avtale har avtalt åtte dagers samvær eller mer per måned.

Inntrykket fra tabell 3, der enslige fedre og samværs mødre rapporterte langt høyere avtalt samvær enn enslige mødre og samværsfedre, bekreftes i tabell 4. 47 prosent av samværs mødre og 43 prosent av de enslige fedrene med samværsavtale oppga at samværsforelderen ifølge avtalen skulle ha barnet 13 dager eller mer i

løpet av en måned. Blant samværsfedrene og de enslige mødrene med samværsavtale var det bare 21 og 9 prosent som oppga like mye avtalt samvær.

Liten forskjell mellom avtalt og faktisk samvær for samværs-mødre og enslige fedre med avtale

Bare de som først svarte at de hadde inngått en samværsavtale, ble spurt om omfanget av det *avtalte* samværet. Derimot ble alle spurt om *faktisk* samvær. I tabell 5 og 6 har vi derfor skilt ut de som svarte bekreftende på at de hadde inngått en samværs-avtale, for å kunne undersøke i hvilken grad det er samsvar mellom avtalt og faktisk samvær for dem som har inngått avtale om samvær.

Ved å sammenlikne tabell 5 med tabell 4 kan det se ut til at alle fire foreldregruppene rapporterte mindre faktisk enn avtalt samvær. Størst forskjell mellom avtalt og faktisk samvær var det i opplysningene fra de enslige mødrene. To av tre enslige mødre med avtale (66 prosent) svarte at de hadde avtalt åtte dager eller mer samvær mellom barn og samværsfar. Samtidig ga bare knapt halvparten (47 prosent) uttrykk for at samværfaren hadde hatt så mye samvær med barna siste måned. Samværsfedrene ga uttrykk for at forskjellen mellom avtalt og faktisk samvær var noe mindre. Tre av fire samværsfedre med avtale (74 prosent) oppga at de hadde avtalt minst åtte dager samvær i måneden, knapt to av tre (65 prosent) at de hadde vært så mye sammen med barna siste måned. Dersom det rapporterte avtalte samværet fra samværsfedrenes side er for høyt anslått i tabell 4, vil forskjellen mellom det samværsfedrene oppgir av avtalt og faktisk samvær bli enda mindre. Den viktigste grunnen til at det er større forskjell mellom avtalt og faktisk samvær i opplysningene fra de enslige mødrene enn i opplysningene fra samværsfedrene, er i alle tilfelle at de enslige mødrene ga uttrykk for at det faktiske samværet mellom samværsfedrene og barna var langt lavere enn opplysningene fra samværsfedrene tyder på.

Blant samværs mødre og enslige fedre er forskjellen mellom det de oppgir av avtalt og det de oppgir av faktisk samvær mindre enn blant samværsfedre og enslige mødre, men forskjellen går i samme retning som for de to største gruppene. Vi ser for eksempel at 81 prosent av samværs mødrene oppga åtte dager eller mer i avtalt samvær, mens 76 prosent oppga å ha vært så mye sammen med barna siste måned. Tilsvarende oppga 64 prosent av de enslige fedrene at de hadde avtalt minst åtte dagers samvær i måneden, mens 58 prosent oppga at samværs mødrene hadde vært så mye sammen med barna. Tallene for disse to minste gruppene er så vidt statistisk usikre at vi ikke kan være sikre på at det er en reell forskjell mellom avtalt og faktisk samvær for dem (se Sætre 2004a: 17-18, tabell G).

Flertallet av samværsfedrene har minst like mye samvær som de har avtalt

Når vi sammenlikner tabell 4 og 5, sammenlikner vi omfanget av avtalt og faktisk samvær innen hver av foreldregruppene på gruppenivå. Tabell 6 viser hvordan sammenhengen er mellom avtalt og faktisk samvær på individnivå. Vel halvparten (50-60 prosent) av samværsfedrene svarte at de hadde omtrent det antall samværsdager i måneden som avtalen mellom foreldrene forutsetter. En del hadde mindre faktisk enn avtalt samvær, og en del hadde mer samvær med barna sine enn samværsavtalen forutsetter. I den største gruppen,⁴ det vil si blant dem som har avtalt 8-12 dagers samvær per måned, svarte for eksempel 56 prosent at de hadde omtrent dette antall samværsdager siste måned. 29 prosent oppga mindre samvær enn dette, 15 prosent oppga mer.

De enslige mødrene ga et noe annet bilde av sammenhengen mellom samværsfedrenes avtalte og faktiske samvær med barna. Blant enslige mødre med avtalt samvær på 4-7 dager, 8-12 dager og 13 dager eller mer oppga over 60 prosent at samværsfedrene hadde omtrent like mange dager avtalt og faktisk samvær. Blant dem som hadde mindre avtalt samvær enn dette (under 4 dager per måned), var det enda bedre samsvar mellom avtalt og faktisk samvær (73 prosent), men dette er en svært liten gruppe, og tall for denne gruppen tilsvarende usikre. Målt på denne måten var det altså bedre samsvar mellom avtalt og faktisk samvær mellom samværsfedrene og deres barn i opplysningene fra barnas mødre enn i opplysningene fra fedrene.

Enslige mødre rapporterte gjennomgående en lavere andel med faktisk samvær ut over det avtalte samværet, og en høyere andel med mindre faktisk enn avtalt samvær, enn det samværsfedrene oppga. Dersom vi ser på de som ifølge de enslige mødrene har en avtale om 8-12 dagers samvær i måneden, var det bare 3 prosent av disse samværsfedrene som ble oppgitt å ha mer faktisk samvær med barna enn dette. Ifølge samværsfedrenes egne svar var det 15 prosent med 8-12 dagers avtalt samvær i måneden som hadde mer enn avtalt samvær med barna. 33 prosent i gruppen med 8-12 dager avtalt samvær per måned hadde ifølge mødrene mindre enn avtalt samvær, mens 29 prosent av samværsfedrene med like mye avtalt samvær oppga mindre faktisk enn avtalt samvær. I gruppene med mindre avtalt samvær enn åtte dager per måned, var forskjellen mellom samværsfedrenes og mødrenes opplysninger om faktisk samvær enda større, men tallene er også mer usikre.

Det rapporterte avtalte samværet fra samværsfedrenes side hadde kanskje vært noe mindre og dermed kanskje mer likt det de enslige mødrene rapporterte, dersom samværsfedrene var blitt stilt nøyaktig samme spørsmål som de enslige foreldrene (dager i løpet av en vanlig måned). Dersom det er riktig, er det trolig noe bedre samsvar mellom samværsfedrenes oppfatninger om avtalt samvær på den ene siden og faktisk samvær på den andre enn tallene i tabell 6 tyder på.

Tabell 6. Omfanget av faktisk samvær mellom samværsfaren og barnet blant dem som svarte at de hadde avtale om samvær, etter omfanget av avtalt samvær og etter hvilken av foreldrene som svarte. Samværsfedre og enslige mødre. 2002. Prosent

Antall avtalte dager per måned:	Antall faktiske samværsdager pr. måned				Alle	Antall
	Under 4	4 - 7 d	8 - 12 d	13 + d		
Samværsfedre						
Under 4 dager	55	37	2	6	100	23
4 - 7 dager	11	51	33	5	100	94
8 - 12 dager	9	20	57	15	100	245
13 dager eller mer	1	5	33	61	100	83
Enslige mødre						
Under 4 dager	73	23	4	0	100	37
4 - 7 dager	30	64	6	0	100	154
8 - 12 dager	17	15	64	3	100	308
13 dager eller mer	3	3	25	69	100	41

Kilde: Undersøkelse om Samvær og bidrag 2002, Statistisk sentralbyrå.

¹ Inntektsopplysninger for 2002 blir først koblet til datafila fra 2002-undersøkelsen på forsommeren 2004.

² Den fullstendige spørsmålsteksten i 2002-undersøkelsen var slik: "Hva slags offentlig fastsatt/avtalt samværsordning har den forelderen som ikke bor sammen med barna, for hvert av barna? Vanlig samvær? Mer enn vanlig samvær, men mindre enn halve tiden hos den forelderen som ikke bor sammen med barna? Halve tiden hos hver av oss? Mer enn halve tiden hos den forelderen som ikke bor sammen med barna? Mindre enn vanlig samvær?" (Sætre 2004a).

³ Slik spørsmålene ble stilt, burde samværsforeldrene i prinsippet regne inn samvær i løpet av ferier i løpet av året i sitt svar, mens de foreldrene som bodde fast sammen med barna, eksplisitt ble bedt om å se bort fra samvær i forbindelse med ferier i sitt svar (se Sætre 2004 for fullstendig spørsmålsformulering).

⁴ Blant samværsfedrene som hadde avtale om samvær, oppga 52 prosent at avtalen forutsatte 8-12 dager samvær per måned. Blant de av barnas mødre som hadde samværsavtale, oppga 58 prosent et avtalt samvær av dette omfanget.

Referanser

Barne- og familiedepartementet (2001): Om lov om endringer i barnelova, forskotteringsloven og i enkelte andre lover (nye regler for beregning av barnebidrag m.m.), Ot.prp. nr. 43, 2000-2001, Akademika As, Oslo.

Jensen, An-Magritt og Sten-Erik Clausen (1997): *Samvær og fravær. Foreldres kontakt med barn de ikke bor sammen med*, Notat 1997:103, Norsk Institutt for by- og regionforskning (NIBR), Oslo.

Kitterød, Ragni Hege (2004): Samvær med barn etter samlivsbrudd. Hva svarer far og hva svarer mor? *Samfunnsspeilet*, 2, 2004.

Skevik, Anne og Christer Hyggen (2002): *Samværsfedres situasjon. Rapport fra en spørreundersøkelse*, Rapport 15/02, Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA).

Sætre, Aina (2004a): Undersøkelsen om samvær og bidrag 2002. Dokumentasjons- og tabellrapport, under utgivelse i serien Notater, Statistisk sentralbyrå.

Oppsummering og diskusjon

De fleste samværsfedrene er sammen med barna omtrent så mye som eller mer enn det som er avtalt med mødrene. Både mødrenes og fedrenes svar tyder på det.

For det første utgjør de med avtale omtrent halvparten av alle samværsfedre og enslige mødre, og svarene fra både mødrene og fedrene tyder på at mer enn halvparten av disse samværsfedrene tilbringer omtrent like mye tid sammen med barna som de har avtalt med barnas mor. I tillegg tilbringer en del av samværsfedrene mer tid sammen med barna enn avtalen med mødrene skulle tilsi. Det er også en del samværsfedre med avtale som har mindre samvær med barna enn avtalt, færre ifølge samværsfedrenes egne svar enn ifølge mødrenes, men det dreier seg i alle fall om et mindretall.

For det andre har mange av samværsfedrene uten forpliktende samværsavtale også samvær med barna sine. 70 prosent av samværsfedrene uten avtale (35 prosent av alle samværsfedre) og 53 prosent av de enslige mødrene uten avtale (26 prosent av alle enslige mødre), rapporterte at samværsfaren hadde vært sammen med barna siste måned.

Alt i alt har dermed de fleste samværsfedrene et faktisk samvær med barna sine som enten tilsvarende eller går ut over det som måtte være avtalt mellom foreldrene. Dette gjelder enten vi holder oss til opplysningene fra samværsfedrene selv eller opplysningene fra de enslige mødrene. Derimot er det vanskelig å si nøyaktig hvor mange av samværsfedrene som har mindre faktisk enn avtalt samvær med barna sine, hvor mange som har mer og hvor mange som er sammen med barna omtrent så mye som avtalen med mødrene tilsier. Det er flere grunner til det. Den viktigste grunnen er at samværsfedrene og de enslige mødrene i utvalget gir ulike svar når de blir spurt om omfanget av samvær mellom fedrene og barna, og vi har ingen muligheter for å avgjøre hvilke svar som ligger nærmest sannheten.

I undersøkelsen Samvær og bidrag 2002 ble det trukket par av samværsforeldre og foreldre som bor sammen med barna. Dette gjør det mulig å undersøke i hvilken grad den manglende overensstemmelsen mellom samværsfedrenes og mødrenes opplysninger om avtalt og faktisk samvær skyldes skjevheter i utvalget, og i hvilken grad det skyldes at partene i den enkelte bidragsrelasjonen har ulike oppfatninger om de faktiske forhold. Men dette er tema for neste artikkel i dette nummeret av Samfunnsspeilet (Kitterød 2004).

Omtrent hver tiende samværsforelder er kvinne og tilsvarende er hver tiende enslige forelder mann (Sætre 2004a: 17). Disse to små foreldregruppene, samværs mødrene og de enslige fedrene, avviker på mange måter fra de to store foreldregruppene, samværsfedrene og de enslige mødrene. Langt flere samværs mødre og enslige fedre enn samværsfedre og enslige mødre, har avtalt og praktiserer en samværsordning hvor barna er tilnærmet like mye sammen med far og mor. Barna er registrert bosatt hos fedrene, men barnas mor har i mange tilfelle en like viktig plass i omsorgsbildet som faren barna bor hos. Det samme mønsteret fant for øvrig også Jensen og Clausen (1997).